

IDEA (LOPS21)

FI1 Johdatus filosofiseen ajatteluun

7. Erilaisia suhtautumistapoja tietoon

Virittäytyminen aiheeseen

Lue tarina *Miksi Miran ja Aadan maailmat eivät kohtaakaan?*
(Idea 1, s.64–65, luvun 7 toinen alaluku).

Pohdi ja keskustele:

- Miten kuvailisit tarinan eri osapuolten tapaa suhtautua tietoon?
- Vertaile suhtautumistapojen hyviä ja huonoja puolia. Onko jokin suhtautumistapa muita parempi?
- Millaisissa tilanteissa jokin muu arvo on tärkeämpi kuin oikeassa olemisessä?

Dogmatismi

- Dogmatismin mukaan
 - Jokin tieto tai oppi (eli *dogmi*) on ehdoton totuus
 - Tai: Jokin auktoriteetti on lähtökohtaisesti luotettava.
- Epäilyä, kriittisyyttä tai edes todisteita ei tarvita, vaan tiedonlähteeseen pitää vain luottaa.
- Dogmatismia selittää
 - Valta-asemat
 - Sokea luottamus auktoriteettiin
 - Älyllinen laiskuus
 - Maailmankatsomus ja identiteetti.
- Huom. Myös omiin kantoihin ja mielipiteisiin voi suhtautua dogmaattisesti.

Relativismi

- Relativismin mukaan tieto riippuu näkökulmasta.
- Asiat ovat suhteellisia (eli *relatiivisia*), eivät ehdottomia (eli *absoluuttisia*).
- Relativisti ei välttämättä ajattele, että aivan kaikki olisi suhteellista, vaan esim.
 - Makuasiat
 - Etiikka eli oikea ja väärä
 - Kulttuuri.
- Relativismi voidaan ulottaa myös tietoon.
 - Esim. **postmodernismi**: jopa tieteen tulokset ovat vain ihmisten luomia sopimuksenvaraisia rakennelmia.

Skeptisismi

- Äärimmäinen kanta: varmaa tietoa ei voi saavuttaa.
 - Esim. **Antiikin skeptikot**: Tiedon tavoittelu uhkaa mielenrauhaa, joten siitä kannattaa luopua.
- Äärimmilleen vietynä skeptisismi on **paradoksi**:
 - *Jos mitään ei voi tietää varmaksi, ei voi tietää edes sitä, että mitään ei voi tietää.*
 - *Tai: Jos tietää, että mitään ei voi tietää, tietää ainakin, että mitään ei voi tietää.*
- Huomaa seuraavien kantojen ero:
 - **Universaali skeptisismi** kyseenalaistaa kaiken tiedon.
 - **Rajattu skeptisismi** kyseenalaistaa tiedon tietyistä asioista.
 - Esim. rajatieto, yliluonnollinen, tuonpuoleinen...

Kriittinen realismi

- **Realismi:** todellisuudesta voi saada luotettavaa tietoa.
- **Kriittisyys:** tietoa pitää tavoitella kriittisen menetelmän (esim. tiede) avulla.
 - Huom. Ero skeptisismiin: kriittiselle realistille epäily ei ole ajattelun päätepiste, vaan **väline** tiedon tavoittelussa.
- Tieteellisen menetelmän kehityksen ansiosta tieto muuttuu tarkemmaksi ja lähestyy totuutta.
- Yksi todiste kehityksestä on tieteelliseen tietoon pohjautuvat käytännön sovellukset.
 - Esim. tekniikka ja lääketiede

Tehtävä

- **Taitava ajattelija ei yksinkertaista:** yksi ja sama suhtautumistapa ei välttämättä ole paras joka tilanteessa.
- Pohdi miten dogmaatikko, relativisti, skeptikko ja kriittinen realisti suhtautuisivat seuraaviin kysymyksiin:
 - Miten syöpä voidaan parantaa?
 - Mikä on ihmiselle paras ruokavalio?
 - Onko Jumalaa olemassa?
- Vertaile eri suhtautumistapojen hyviä ja huonoja puolia.